

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет педагогічної освіти

ПРОГРАМА
ФАХОВИХ ВСТУПНИХ ВИПРОБОВУВАНЬ
для здобуття освітнього ступеня
бакалавр

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ – 01 ОСВІТА

СПЕЦІАЛЬНОСТІ – 013 Початкова освіта

Львів – 2016

Програма фахових вступних випробувань об'єднує основні положення з нормативних дисциплін, визначених стандартом підготовки студентів за освітнім рівнем бакалавр (1–2 курси) спеціальності 013 – Початкова освіта. Базові дисципліни, що складають основу тестувань – педагогіка (загальна педагогіка з історією, дидактика, теорія і методика виховання, фахові методики початкового навчання, інклюзивне навчання), психологія (загальна, вікова, педагогічна) та українська мова (Вступ. Фонетика і фонологія, лексика і фразеологія, морфологія, синтаксис простого речення, синтаксис складного речення та культура мовлення).

Мета фахового випробування – визначити глибину знань з педагогічних і методичних дисциплін, професійні уміння та навички в обсязі освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст».

РОЗДІЛ І. ПЕДАГОГІКА.

1. ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА

Педагог – професія та особистість. Педагогіка як наука. Становлення і розвиток педагогіки. Я.А. Коменський – засновник педагогічної науки. Поняття про педагогіку. Виникнення педагогіки та етапи її розвитку. Джерела педагогіки як науки. Предмет і завдання педагогіки. Понятійний апарат педагогіки. Система педагогічних наук. Зв'язок педагогіки з іншими науками. Система освіти і виховання в Україні. Методи науково-педагогічного дослідження.

Мета і завдання виховання в педагогіці. Розвиток і формування особистості. Загальні закономірності розвитку. Вікові та індивідуальні особливості розвитку особистості.

2. ДИДАКТИКА

Дидактика як галузь педагогіки. Навчання як складова педагогічного процесу. Педагогічний процес: структура, головні компоненти, закономірності та принципи.

Структура і характеристика процесу навчання. Основні функції процесу навчання, їх взаємозв'язок. Викладання як діяльність учителя. Учіння як пізнавальна діяльність учня. Етапи засвоєння знань учнями.

Види навчання, їх характеристика. Стили навчання.

Поняття про закономірності, принципи та правила навчання, їх регулятивна роль в організації діяльності учителя та учнів. Система принципів навчання у сучасній дидактиці. Характеристика принципів дидактики. Шляхи реалізації принципів навчання. Правила навчання.

Поняття про методи навчання як дидактичну категорію. Прийоми навчання. Різні підходи до класифікації методів навчання. Групи методів за різними класифікаціями. Загальна характеристика традиційних методів навчання. Засоби навчання. Характеристика методів організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності. Методи стимулювання навчальної діяльності учнів. Особливості методів контролю і самоконтролю у навчанні.

Поняття про форми організації навчання. Розвиток організаційних форм навчання. Функції форм організації навчання. Класно-урочна системи навчання, її виникнення та розвиток. Переваги та недоліки класно-урочної системи навчання.

3. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ВИХОВАННЯ

Процес виховання. Зміст процесу виховання. Основні напрямки змісту виховання. Закономірності виховання. Принципи виховання у концепціях національного та громадянського виховання. Методи і прийоми виховання.

Процес виховання, його суть, особливості. Структура та динаміка процесу виховання. Самовиховання, його сутність, умови, етапи, прийоми реалізації. Перевиховання, його сутність, функції, етапи, принципи реалізації.

Типи виховання. Моделі і стилі виховання. Виховні системи: зарубіжний і вітчизняний досвід. Поняття про методи виховання. Класифікація методів виховання. Загальна характеристика основних груп методів виховання. Погляди видатних зарубіжних педагогів-класиків на методи заохочення і покарання. Погляди вітчизняних педагогів-класиків на методи заохочення і

покарання. Ефективні способи заохочення і покарання. Правила заохочення і покарання.

Виховання дітей у сім'ї. Сімейне виховання в народній педагогіці та етнопедagogіці. Сім'я як специфічна педагогічна система, функції сім'ї. Принципи і зміст сімейного виховання. Неблагополучна сім'я. Проблеми сучасного сімейного виховання. Мета і завдання педагогічної підтримки сім'ї. Форми і методи роботи школи з сім'єю. Педагогічна просвіта батьків. Взаємодія школи та сім'ї у вихованні дітей та молоді.

Література

1. Волкова Н.П. Педагогіка: Навч. посібник. – Вид. 2-ге, перероб., доп. – К.: Академвидав, 2007. – 616 с.
2. Кузьмінський А., Омеляненко В. Педагогіка: Підручник. – К.: Знання, 2007. – 418 с.
3. Максимюк С. Педагогіка: Навч. побібник. – К.: Кондор, 2005. – 670 с.
4. Мойсеюк Н. Педагогіка: Навч. посібник. – К., 2007. – 656 с.
5. Фіцула М.М. Педагогіка: Навч. посібник. – Вид. 2-ге, перероб., доп. – К.: Академвидав, 2007. – 560 с.

4 ФАХОВІ МЕТОДИКИ.

Методика навчання української мови

Предмет, мета і завдання курсу «Методика навчання української мови в початкових класах». Наукові основи методики початкового навчання української мови як педагогічної науки та актуальні проблеми удосконалення змісту і методики навчання української мови в початкових класах; зв'язок її з іншими науками, педагогічною практикою, раціональне поєднання методів та прийомів у методиці навчання української мови. Методи дослідження у методиці рідної мови. Особливості змісту та структури шкільного предмета «Рідна мова» у початковій школі. Нормативно-правове забезпечення навчання рідної мови в початковій школі. Комунікативно-діяльнісний підхід до навчання мови в початкових класах.

Методика навчання грамоти. Психолого-педагогічні і лінгвістичні засади методики навчання грамоти. Психолого-педагогічні особливості аудіювання, говоріння. Психофізіологічна характеристика процесів читання і письма. Прийоми звукового аналізу і синтезу, розвитку фонетичного слуху, різних

способів читання й письма, звукового та звукобуквеного аналізу. Основні періоди та етапи навчання грамоти. Реалізація навчально-виховних завдань з рідної мови у період навчання грамоти. Типи та структура уроків навчання грамоти, вимоги до техніки та засобів письма.

Формування читацької компетентності у курсі «Літературне читання» в початкових класах. Теоретико-методичні основи читання, формування і розвиток навички читання. Літературознавча пропедевтика, етапи аналізу художнього твору на уроках читання. Методика роботи над художнім твором у початкових класах. Типи уроків класного читання. Позакласне читання, етапи формування читацької самостійності.

Методика навчання елементів лексики і фразеології. Методика роботи над синонімами, антонімами, омонімами та багатозначними словами. Пряме і переносне значення слова. Види роботи над усвідомленням етимології слова. Робота над фразеологізмами у початкових класах.

Методика вивчення морфемної будови слова. Типи та види словотворчих вправ. Морфемний розбір слів, зв'язок його зі звукобуквеним, орфографічним та словотворчим аналізом. Методика формування в учнів орфоепічних навичок на основі знань з фонетики і графіки. Повторення, узагальнення й систематизація фонетичних знань. Аналіз лінгвістичної природи орфограм. Опора методики навчання орфографії на принципи українського правопису. Дидактичні умови успішного засвоєння орфографії. Види орфографічних вправ, їхнє значення у формуванні правописних навичок школярів. Орфографічний розбір і його види. Вимоги до уроків навчання орфографії.

Система роботи над самостійними частинами мови у початкових класах їх лексико-граматичними ознаками. Морфологічний розбір слів. Особливості роботи над допоміжними частинами мови: займенником, прислівником, числівником, сполучником.

Методика розкриття синтаксичних понять. Словосполучення, речення. Види вправ на розвиток умінь виділяти словосполучення з речень. Однорідні члени речення, синтаксичний зв'язок між членами речення. Елементарні

пунктуаційні навички. Синтаксичний та пунктуаційний розбір у початкових класах.

Методика розвитку мовлення учнів; наукові основи методики розвитку мовлення, основні напрямки з розвитку мовлення. Загальні вимоги до усного і писемного мовлення згідно з вимогами Державного стандарту початкової загальної освіти. Методика роботи над словосполученням та реченням. Сутність процесу творення тексту, типи текстів та його структура; засоби зв'язності тексту. Перекази, твори, методика їх проведення; критерії і норми оцінювання творчих робіт молодших школярів.

Методика навчання природознавства

Методика навчання природознавства як педагогічна наука; її предмет, завдання, методи дослідження, зв'язок з іншими науками. Зародження методики навчання природознавства. Навчально-виховні завдання курсу природознавства в початкових класах. Розвиток пізнавальних здібностей учнів, їх логічного мислення, довільної уваги, спостережливості, творчих задатків у процесі навчання природознавству.

Загальні і специфічні принципи підбору навчального матеріалу з природознавства. Міжпредметні зв'язки в курсі природознавства: вікова і педагогічна психологія (психологічні особливості молодшого школяра, формування наукових понять, розвиток теоретичного мислення), педагогіка (зміст освіти).

Процес засвоєння природничих знань: сприймання, формування уявлень, понять. Система природничих понять та уявлень в початкових класах, умови формування і розвитку. Три сторони методу: джерело знань, діяльність учителя (викладання), пізнавальна діяльність школярів (учіння).

Класифікація методів навчання. Характеристика словесних методів (розповідь, бесіда, пояснення та ін.). Недоліки словесного викладання. Характеристика наочних методів: демонстрація натуральних посібників, дослідів, кіно- та діафільмів, схем та ілюстрацій. Вимоги до застосування у викладанні природознавства.

Практичні методи навчання природознавству. Види практичних методів, їх характеристика: спостереження, лабораторно-практичні роботи, опис чи визначення природних об'єктів. Система самостійних робіт з приладами: компасом, термометром. Практичні роботи в класі і на навчально-дослідній ділянці. Специфіка організації роботи дітей з підручником, науково-популярною літературою, щоденниками спостережень, календарями природи і праці.

Класифікація форм навчання природознавству. Урок – провідна форма навчально-виховної роботи з природознавства. Функції уроку і основні вимоги до нього. Характеристика типів уроків з природознавства: предметні, комбіновані, узагальнюючі. Взаємозв'язок типу і структури уроку. Поняття про макро- і мікроструктуру уроку. Експерсія для вивчення природи, її місце і значення в процесі навчання молодших школярів. Позаурочна робота з природознавства. Домашня робота з природознавства. Принципи перспективного і тематичного планування.

Значення матеріальної бази навчання природознавству. Відділ природознавства в кабінеті початкових класів, дидактичні вимоги до відбору і розміщення в ньому обладнання і наочних посібників. Куточок живої природи. Географічний майданчик. Навчально-дослідна ділянка.

Методика навчання математики

Методика навчання математики. Математичні знання в сучасному світі. Мета математичної підготовки дитини. Методика початкового навчання математики як педагогічна наука. Початковий курс математики як навчальний предмет. Державний стандарт початкової загальної освіти. Освітня галузь «Математика». Позакласна робота з математики.

Засоби навчання математики у початкових класах. Урок математики в початковій школі. Вимоги до нього. Методи і методичні прийоми навчання математики у початковій школі.

Нумерація чисел 11 – 20. Табличне додавання та віднімання одноцифрових чисел з переходом через десяток. Методика вивчення табличного множення і ділення. Методика вивчення нумерації чисел 21 – 100. Арифметичні дії в

межах 100. Методика вивчення нумерації чисел 101 – 1000. Арифметичні дії в межах 1000. Методика вивчення багатоцифрових чисел.

Загальні питання методики навчання учнів розв'язувати задачі. Методика навчання розв'язувати задачі. Методика навчання учнів розв'язувати складні задачі.

Величини та одиниці вимірювання величин (час, маса, грошові розрахунки, об'єм, залежність між величинами).

Пропедевтика алгебри в початкових класах. Формування початкових уявлень про дробі.

Пропедевтика геометрії в початкових класах (геометричні фігури та їх властивості. Геометричні тіла). Методика вивчення рівнянь і нерівностей з однією змінною.

Література

1. Байбара Т.Н. Методика навчання природознавства в початкових класах: навчальний посібник. – К.: веселка, 1998.– 338с.
2. Байбара Т.Н. Природознавство в 4 класі: Посібник для вчителя.– К.: Освіта, 2001.–224с.
3. Богданович М.В., Козак М.В., Король Я.А. Методика викладання математики в початкових класах: Навч. посіб. – 3-є вид., перероб. і доп. – Тернопіль: Навчальна книга.–Богдан, 2006.–336с.
4. Коваль Г.П., Іванова Л.І., Суржук Т.Б. Методика читання: Навчальний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2008. – 208 с.
5. Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М.С.Вашуленка. – К.: Літера ЛТД, 2011.–364с.
6. Практикум з методики навчання української мови / Колектив авторів за редакцією М.Пентилука: С.Караман, О.Караман, О.Горошкіна, А.Нікітіна, І.Гайдаєнко та інші. – К.: Ленвіт, 2003. – 302с.
7. Савченко О.Я. Методика читання у початкових класах: Посіб. для вчителя. – К.: Освіта, 2007.– 334с.
8. Стельмахович М.Г. Українська родинна педагогіка: Навч. посібник. – К.: ІСДО, 1996. – 288с.
9. Сухомлинський В.О. Сто порад вчителю. К. – 1984;

5. ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ

Інклюзивна освіта. Цінності інклюзивної освіти. Вихідні положення (діти з особливими освітніми потребами). Інклюзивне навчання. Відмінність між «інклюзією» та «інтеграцією». Інклюзивна освіта: українські реалії.

Відкрите досє інклюзивної освіти. Вплив інклюзивної освіти на забезпечення освіти для всіх. Обґрунтування інклюзивної освіти. Необхідність професійної підготовки для забезпечення інклюзивної освіти. Роль оцінки успішності у забезпеченні якісної освіти. Організація підтримки системи інклюзивної освіти. Участь громади та родини у процесі інклюзивної освіти. Розроблення інклюзивної навчальної програми. Підтримка розвитку системи інклюзивної освіти. Початок і підтримка змін у школах.

Еволюція суспільних поглядів на інвалідність. Визначення інвалідності, моделі інвалідності, права людей з інвалідністю, соціальна ізоляція, соціальна інклюзія, соціальна інтеграція. Концепція універсального дизайну. Побудова громадянського суспільства.

Досвід реалізації інклюзивної освіти в країнах Європи. Інтегроване та інклюзивне навчання в Італії. Рівноправність у здобутті освіти в Австрії. Психолого-медико-соціальні центри у Бельгії. Освітня реформа у Голландії. Шведська модель інклюзивної освіти.

Шкільна реформа у Канаді: перехід від роздільних систем освіти до інклюзивних шкіл. Основні особливості шкільної реформи. Перешкоди на шляху до шкільної реформи. Впливові групи. Передумови успішних змін.

Концепція розвитку інклюзивної освіти. Мета, завдання, принципи впровадження інклюзивної освіти. Шляхи впровадження інклюзивної освіти. Очікувані результати інклюзивної освіти.

Управління інклюзивною школою на засадах менеджменту освітніх інновацій. Організаційно-управлінські цілі. Соціально-економічні цілі. Соціально-культурні цілі. Принципи інноваційності в управлінні ЗНЗ і шляхи його реалізації. Класифікація функцій управління ЗНЗ.

Загальні принципи здійснення адаптації та модифікацій навчально-виховного процесу. Сутність процесів адаптації та модифікацій. Адаптація навчального процесу. Адаптації для дитини з порушенням опорно-рухового апарату. Адаптації для дитини з порушенням зору. Адаптації для дитини з порушенням слуху.

Діти з особливостями (порушенням) психофізичного розвитку. Категорії дітей: з порушенням слуху, з порушенням зору, з порушенням інтелекту, з порушеннями мовлення, з порушеннями опорно-рухового апарату, з складною структурою порушень, з емоційно-вольовими порушеннями, аутизмом. Типи порушень: вроджені розлади; набуті порушення.

Зміст процесу оцінки та розробки індивідуального навчального плану. Налагодження партнерських стосунків з родинами, які виховують дітей з особливими потребами. Фактори, що допомагають школі залучати батьків. Реалізація індивідуального підходу у роботі з батьками.

Здійснення процесу оцінки та розробки індивідуального навчального плану. Що таке індивідуальний план. Компоненти індивідуального плану. Відповідальні за розробку і реалізацію індивідуального навчального плану. Залучення батьків до розробки та подальшої реалізації індивідуального навчального плану.

Контроль та оцінювання навчальних досягнень учнів в інклюзивному класі. Учніське портфоліо. Оцінювання навчальних досягнень учнів 1-2 класів в умовах інклюзивного навчання.

Література

1. Колупаєва А.А. Основи інклюзивної освіти : [навч. метод. посіб.] НАПН України, Ін-т спец. Педагогіки. / А. А. Колупаєва. – К. : [А.С.К.], 2012. – 308 с.
2. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи. Монографія. / А.А. Колупаєва – К. : САММІТ-книга, 2008. – 268 с.
3. Колупаєва А.А. Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку у загальноосвітні навчальні заклади: Монографія. / А.А. Колупаєва – К. : Педагогічна думка, 2007. – 458 с.
4. Колупаєва А.А. Інклюзія як напрям освітнього реформування. Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі / В. І. Бондар, В. В. Засенка // Наук.- метод. зб. / А. А. Колупаєва. – К. : 2008. – С. 121–127.
5. Колупаєва А.А. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі: початкова ланка : путівник для педагогів : [навч.-метод. посіб.] / А. Колупаєва, О. Таранченко; МОН України, НАПН України, Ін-т спец. педагогіки. – К. : [АТОПОЛ], 2010. – 96 с.

РОЗДІЛ II. ПСИХОЛОГІЯ

1. ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

Предмет психології як науки. Структура, завдання та стан сучасної психології. Структура психологічних явищ. Значення психологічних знань для навчання і виховання дітей. Місце психології в системі наук. Диференціація психології на окремі наукові галузі. Основні етапи історії психології: школи, концепції, напрями у психології. Історія психологічної думки в Україні. Природа психічного з точки зору категорії відображення. Мозок і психіка: принципи і загальні механізми зв'язку. Функції психічного та їх представлення (локалізація) в головному мозку.

Проблеми антропогенезу та розвиток форм відображення у живій і неживій природі. Розвиток психіки у філогенезі. Сутність відмінностей психіки людей від психіки тварин. Психіка і свідомість. Суспільно-історичний характер свідомості. Розвиток свідомості та її структура. Свідоме і несвідоме в психічній діяльності людини.

Теоретико-методологічні основи психологічної науки: методологія, принципи, методи дослідження. Основні етапи психологічного дослідження. Характеристика конкретних методик психологічного дослідження: організаційні (порівняльний, лонгітюдний, комплексний); інтерпретаційні (генетичний, структурний); методи кількісної та якісної обробки даних (методи математичної статистики); емпіричні методи (основні та допоміжні, експериментальні і неекспериментальні, діагностичні).

Поняття про відчуття: відчуття як первинна форма орієнтування організму в довкіллі. Фізіологічна основа відчуттів: органи чуття, аналізатори, рецептори. Адекватні і неадекватні подразники. Класифікація та види відчуттів. Загальні закономірності відчуттів: пороги чутливості, адаптація, взаємодія відчуттів, сенсibiliзація, синестезія, контраст, індукція. Властивості відчуттів: якість, інтенсивність, тривалість, просторова локалізація. Розвиток відчуттів у дітей.

Поняття про сприймання. Природа сприймання. Взаємозв'язки аналізаторів у процесі сприймання. Фізіологічні основи сприймання. Роль моторних компонентів у сприйманні. Сприймання як дія. Загальні властивості та

індивідуальні особливості сприймання. Ілюзії, галюцинації та їх причини. Класифікація і види сприймання. Мимовільне та довільне сприймання. Спостереження як форма довільного сприймання.

Поняття про пам'ять. Зв'язок пам'яті людини з її здібностями та діяльністю. Природа пам'яті: теорії і закони пам'яті. Класифікація і види пам'яті. Процеси і закономірності пам'яті: запам'ятовування. Заучування і прийоми його організації. Умови ефективності запам'ятовування. Відтворення. Збереження і забування. Індивідуальні особливості і типи пам'яті. Розвиток пам'яті у дітей.

Поняття про мову і мовлення. Фізіологічні механізми мовної діяльності. Види мови і мовлення. монологічне, діалогічне; усне, письмове; внутрішнє, зовнішнє. Елементи мови і мовлення. Функції мови і мовлення: експресивна, змістова. Культура мовлення педагога.

Поняття про мислення. Зв'язок мислення з мовою, мовленням та чуттєвим пізнанням людини. Теорії мислення, його фізіологічна основа. Мислительні дії й операції. Логічні форми мислення як продукти мисленнєвого процесу. Мислення, як діяльність. Класифікація та види мислення. Індивідуальні відмінності у мисленні людини. Інтелект людини. Розвиток та формування культури мислення у дітей.

Поняття про уяву як вищий пізнавальний процес. Фізіологічна основа уяви. Процеси, основні прийоми створення образів уяви. Класифікація та види уяви. Мрія, фантазія, сновидіння, галюцинація. Функції уяви. Індивідуальні особливості уяви. Уява та органічні процеси. Уява і творчість. Роль уяви в різних видах діяльності. Уява і педагогічна діяльність. Розвиток уяви у дітей.

Поняття про увагу. Функції уваги. Природа уваги в теоріях та концепціях. Види та форми уваги. Властивості уваги. Розвиток уваги у дітей, боротьба з неуважністю та відволіканням. Основні критерії розвинутої уваги.

Поняття особистості у психології. Людина, індивід, особистість, індивідуальність. Природа особистості в психологічних теоріях. Склад і структура особистості. Свідоме і несвідоме у структурі особистості. Самосвідомість. «Я-концепція» та її компоненти. Самооцінка – центральний компонент «Я-концепції». Формування та розвиток особистості. Шляхи, умови,

фактори особистісного зростання. Особистість як суб'єкт і об'єкт навчання, виховання і самотворення.

Поняття про спілкування. Засоби спілкування: мова і мовлення в психічному розвитку людини. Невербальні засоби спілкування, їхня роль у діяльності вчителя. Функції спілкування. Форми спілкування. Ефективність та стилі спілкування. Оволодіння навичками спілкування.

Діяльність як психологічна проблема. Поняття про діяльність як вияв фізичної і психічної активності. Діяльність як фактор розвитку індивіда і становлення людської особистості та індивідуальності. Соціально-психологічний аспект діяльності. Діяльність як психофізіологічний процес. Зміст і структура активності і діяльності. Внутрішні і зовнішні компоненти діяльності. Інтеріоризація та екстеріоризація. Види людської діяльності, їхнє освоєння і розвиток.

Сприймання і розуміння людьми один одного як аспект міжособистісного спілкування. Взаємини та ставлення. Функції спілкування. Взаємний вплив та пізнання у процесі міжособистісного спілкування. Типові труднощі і техніка міжособистісного спілкування. Кризи і конфлікти в житті людини. Класифікація груп у психології. Рівні соціально-психологічного розвитку груп. Вплив групи на особистість та особистості на групу. Референтні групи й особистість. Проблема конформізму і нонконформізму.

Поняття про емоції і почуття. Функції емоцій і почуттів. Психологічні теорії емоцій, їхня фізіологічна основа. Види емоцій: прості і складні, вроджені і набуті. Види почуттів. Форми переживання емоцій і почуттів. Емоційні стани. Розвиток і виховання культури емоцій і почуттів у дітей.

Поняття про волю. Ознаки вольової поведінки. Функції волі. Теорії волі. Воля як вища психічна функція. Вольова регуляція. Внутрішній (інтернальний) та зовнішній (екстернальний) локус контролю. Критерії вольової поведінки. Вольові дії. Простий і складний вольовий акт. Основні фази (структура) складної вольової дії. Потяг, бажання, хотіння як форми прояву волі. Розлади складної вольової дії: абулія та апраксія. Класифікація вольових якостей особистості. Розвиток та виховання вольової активності людини.

Поняття про темперамент. Історія розвитку вчення про темперамент. Фізіологічні основи темпераменту. Тип вищої нервової діяльності і темперамент. Психологічна характеристика та властивості типів темпераменту. Особистість і темперамент.

Поняття про характер. Природні і соціальні передумови формування характеру. Структура характеру. Провідні риси характеру. Акцентуації рис характеру. Типовий характер українця.

Поняття про здібності. Природні і соціальні передумови здібностей. Структура здібностей. Здібності, обдарованість, талант, геніальність, майстерність. Формування та розвиток здібностей.

Література

1. Максименко С.Д. Загальна психологія. / С. Д. Максименко, В.О. Соловієнко – К. : МАУП, 2000. – 256 с.
2. Партико Т. Б. Загальна психологія: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Т.Б. Партико. – К. : 2008. – 416 с.
3. Савчин М.В. Загальна психологія : навч. посіб. / М.В. Савчин. – К.: Академвидав, 2011. – 464 с.

2. ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ

Вікова психологія та її місце у системі психологічних знань. Вікова мінливість психічних явищ як об'єкт вікової психології. Предмет вікової психології. Зміст та основні поняття вікової психології. Розділи вікової психології.

Специфіка застосування методів психологічних досліджень у роботі з дітьми. Групи методів та їх характеристика. Загально-психологічні і спеціально-психологічні методи. Психолого-педагогічний експеримент як особливий метод вікової психології. Теоретичні проблеми і практичні завдання вікової психології.

Історичні витоки вікової психології. Ідеї вікової мінливості психіки XVII-XVIII ст. Зародження нової галузі – вікової психології у XIX ст. Оформлення та розвиток вікової психології у XX ст. Історія становлення вікової психології як науки на Україні.

Умови, фактори, характер розвитку психіки людини. Біологічні теорії, теорії научіння, психоаналітичні, когнітивні та гуманістичні теорії: точка зору на

онтогенез. Вікові періодизації Еріксона, Рубінштейна, Гофмана, Фрідмана-Калугіна. Основні закономірності та тенденції онтогенезу психіки людини, поняття про сенситивні та критичні періоди.

Психічний розвиток дитини в нутроутробному стані. Вплив зовнішнього середовища на плід дитини.

Період пристосування новонародженої дитини. Фізичні стани. Вроджені особливості новонародженого. Встановлення стосунків між новонародженим та батьками.

Формування психічних процесів та моторних навичок немовляти. Вікові особливості емоцій. Спілкування немовлят з дорослими. Становлення Я-концепції. Криза одного року, її причини, прояви та шляхи її подолання.

Розвиток психічних процесів у ранньому дитинстві. Становлення мовлення. Вікові особливості емоційно-вольової сфери. Початкові стадії формування особистості. Гра як провідний вид діяльності у ранньому дитинстві. Криза 3 років і шляхи її подолання.

Криза 7-ми років та шляхи її подолання. Розвиток психічних процесів. Формування почуттів та волі. Психологічні особливості становлення особистості дитини у пізньому дитинстві. Взаємовідносини з однолітками і дорослими.

Анатомо-фізіологічна перебудова підлітка та її вплив на його психологічні особливості та поведінку. Криза підліткового віку, її соціально-психологічні та внутрішньо-біологічні причини та шляхи подолання. Розвиток психічних процесів, емоцій та волі підлітка. Особливості спілкування у підлітковому віці: спілкування підлітка з однолітками, з батьками, з дорослими. Розвиток особистості підлітка. Формування самосвідомості та Я-концепції.

Кризи юнацького віку та формування особистої ідентифікації. Формування особистості. Соціальне середовище та його роль у юнацькому віці. Пізнавальна та емоційно-вольова сфери юнаків.

Тенденції розвитку людини в дорослому віці. Дві точки зору на розвиток дорослого. Кризи та сенситивні періоди в дорослому віці. Психічні процеси у дорослому віці. Батьківські ролі та їх засвоєння. Особистісні завдання на етапі

середньої дорослості. Стиль сімейного життя. Статеві відмінності у дорослому віці. Криза середнього віку.

Література

1. Скрипченко О.В. Вікова та педагогічна психологія. Навч. посібник / О.В. Скрипченко, Л.В.Долинська, З.В.Огороднійчук та ін. – К. : Каравела, 2007. – 400 с.
2. Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія. / В.П. Кутішенко. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 128 с.
3. Поліщук В.М. Вікова та педагогічна психологія. / В.М. Поліщук. Навчально-методичний посібник. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2007. – 330 с.
4. Савчин М.В. Вікова психологія: Навч. посіб. – 2-ге вид., стереотип. / М.В. Савчин, Л.П. Василенко. – К. : Академвидав, 2009. – 360 с.

3. ПЕДАГОГІЧНА ПСИХОЛОГІЯ

Педагогічна психологія як теоретична галузь. Педагогічна психологія як прикладна галузь, яка займається вивченням того, як повинні бути використані психологічні знання при організації навчально-виховного процесу. Зв'язок педагогічної психології з іншими галузями психології. Зв'язок педагогічної психології та педагогіки. Методи педагогічної психології та їх психологічна характеристика. Основні та допоміжні методи. Методи масового вивчення учнів.

Виникнення психолого-педагогічних ідей (Дж. Локк, Я.Коменський, І.Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо). Вклад К. Ушинського в становленні та розвитку педагогічної психології. Етап теоретичного обґрунтування педагогічної психології як науки - 50-70-ті роки ХІХ ст. Становлення педагогічної психології як експериментальної науки (А.Сікорський). Сучасні напрямки розвитку психолого-педагогічної теорії (Ж.Піаже, Е.Еріксон, А.Бандура, Д.Ельконін).

Становлення та розвиток вітчизняної психології. Внесок Л. Виготського, А. Макаренка, О. Леонтева, Г. Костюка, В. Сухомлинського в розвиток вітчизняної педагогічної психології. Найновіші дослідження в галузі педагогічної психології.

Загальна характеристика навчання. Навчання і учіння; навчання і розвиток.

Види навчання. Розвивальне навчання у вітчизняній освітній системі. Характеристика систем Л. Занкова, В. Давидова. Фактори успішної навчальної діяльності.

Учіння як специфічний вид діяльності, його зміст. Теорії учіння. Структура учіння. Мотивація учіння. Основні сторони та компоненти учбової діяльності. Змістовний, операційний та мотиваційний компоненти.

Усвідомлення учнем цілей навчання. Форми організації навчальної діяльності на уроці. Типи навчання (інформаційно-повідомляюче, традиційне, проектне, проблемне). Вікові особливості засвоєння знань.

Успішність – найважливіша характеристика суб'єктів навчальної діяльності. Показники успішності. Чинники ефективності навчання. Організація контролю за процесом засвоєння знань. Функції та зміст оцінки. Класифікація оцінок. Виховний вплив оцінювання. Сучасні концепції оцінювання. Взаємозв'язок оцінки вчителя та самооцінки школяра.

Розкриття основних джерел – рушійних сил, психологічних механізмів формування особистості учня. Зарубіжні та вітчизняні теорії виховання. Загальні методичні принципи виховання. Формування позитивних якостей особистості школяра в процесі виховання. Вікові аспекти виховання. Показники та критерії вихованості особистості учня.

Засоби і методи виховання. Психологічні механізми виховання. Психолого-педагогічні прийоми виховання. Психологія самовиховання та перевиховання. Психологія морального виховання.

Психологічні проблеми навчання та виховання обдарованих учнів. Психологічна характеристика важких, педагогічно занедбаних дітей, які вимагають корекції. Типізація педагогічно занедбаних учнів. Методи індивідуального впливу. Гуманізація виховання.

Основні вимоги до вивчення особистості школяра та класного колективу. Орієнтовна програма та методи вивчення особистості учня і класного колективу. Складання психолого-педагогічної характеристики учня і класного колективу.

Структурні компоненти педагогічної діяльності (гностичний, конструктивний, проектувальний, організаторський, комунікативний). Професійно значущі якості особистості вчителя. Особистість вчителя та індивідуальний стиль його діяльності. Основні види стилів діяльності учителя:

емоційно-імпровізаційний, емоційно-методичний, інтелектуально-імпровізаційний, інтелектуально-методичний.

Зміст педагогічних здібностей та їх структура. Структурні компоненти педагогічних здібностей. Загальні педагогічні здібності: дидактичні, академічні, організаторські, комунікативні, перцептивні, сугестивні та мовні здібності. Спеціальні здібності.

Загальна характеристика педагогічного спілкування. Функції педагогічного спілкування. Стилi педагогічного спілкування. Ефективність педагогічного спілкування. Бар'єри, які заважають ефективності педагогічного спілкування. Культура педагогічного спілкування.

Література

1. Скрипченко О.В. Вікова та педагогічна психологія. Навч. посібник / О.В. Скрипченко, Л.В.Долинська, З.В.Огороднійчук та ін. – К. : Каравела, 2007. – 400 с.
2. Власова О.І. Педагогічна психологія: Навч.посібник. / О.І. Власова. – К. : Либідь, 2005. – 400 с.
3. Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія. / В.П. Кутішенко. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 128 с.
4. Поліщук В.М. Вікова та педагогічна психологія. / В.М. Поліщук. Навчально-методичний посібник. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2007. – 330 с.
5. Савчин М.В. Педагогічна психологія: Навч. посіб. / М.В. Савчин. – К. : Академвидав, 2007. – 424 с.

РОЗДІЛ ІІІ. СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА МОВА

1. ВСТУП. ФОНЕТИКА І ФОНОЛОГІЯ

Загальні відомості про мову. Мова і суспільство. Відомості про українську мову. Становлення і розвиток української мови. Українська мова – державна мова України. Національна мовна політика в Україні. Основні стилі мовлення та їх різновиди.

Фонетика і фонологія. Графіка. Предмет і завдання фонетики. Творення звуків мови. Звуки і букви. Українська абетка. Співвідношення приголосних звуків і букв. Фонетична транскрипція. Класифікація фонем. Спрощення в групах приголосних. Чергування голосних і приголосних.

Орфографія. Поняття орфографії. Принципи українського правопису. Позначення м'якості приголосних на письмі. Вживання апострофа. Правопис префіксів *пре-, при-, прі-, з-, с-, роз-, без-, воз-*.

Написання слів разом і через дефіс. Складні випадки написання прізвищ, імен по батькові та географічних назв. Правопис слів іншомовного походження.

2. ЛЕКСИКА І ФРАЗЕОЛОГІЯ

Лексика. Предмет лексикології. Слово як одиниця мови. Багатозначні й однозначні слова. Пряме й переносне значення слова. Омонімія. Типи омонімів. Пароніми, синоніми, антоніми, їх стилістичне використання. Склад лексики з погляду її походження. Слова споконвічні та запозичені.

Поняття про фразеологію. Джерела фразеології. Типи фразеологізмів. Стилiстичні особливості функціонування фразеологізмів.

3. ГРАМАТИКА. МОРФОЛОГІЯ

Будова слова (Морфеміка). Поняття морфеми. Типи морфем: корінь та афікси. Закінчення, виражені звуками і нульові закінчення. Основи непохідні та похідні.

Словотвір. Поняття про словотвір як науку та засіб творення слів. Основні способи творення слів. Морфологічне творення слів. Основоскладання. Неморфологічне творення слів.

Морфологія. Іменник, його значення, морфологічні ознаки і синтаксичні функції. Іменники – назви істот і неістот, власні та загальні назви. Рід іменників. Іменники спільного роду. Число іменників.

Основи поділу іменників на відміни. Поділ іменників першої та другої відміни на групи. Відмінювання, правопис закінчень іменників I – IV відмін.

Прикметник, його значення, граматичні ознаки і синтаксична роль. Розряди прикметників за значенням. Ступені порівняння якісних прикметників. Перехід прикметників в іменники. Відмінювання прикметників. Тверда і м'яка група прикметників. Правопис відмінкових закінчень прикметників. Правопис складних прикметників.

Числівник, його значення. Розряди числівників за значенням і морфемною будовою. Відмінювання і правопис кількісних числівників. Порядкові числівники.

Займенник. Розряди займенників. Відмінювання займенників, співвідносних з іншими частинами мови (іменниками, прикметниками, числівниками). Правопис займенників.

Дієслово, його граматичні ознаки, синтаксична роль. Неозначена форма дієслова (інфінітив). Творення видових форм. Перехідність та неперехідність дієслів. Число, особа дієслів. Безособові дієслова. Присудкові форми на –но, –то, –ло. Час дієслова. Родові ознаки в дієсловах минулого часу. Способи дієслова: дійсний, умовний, наказовий.

Змінювані і незмінювані форми дієслова. Дієприкметник як форма дієслова. Дієприкметники активні і пасивні теперішнього і минулого часу. Відмінювання і творення дієприкметників. Дієприслівник як незмінювана форма дієслова. Творення дієприслівників доконаного і недоконаного виду.

Прислівник, його значення і роль у реченні. Розряди прислівників за значенням. Ступені порівняння якісних прислівників.

Службові (неповнозначні) частини мови. Прийменники, їх поділ за походженням та морфемною будовою. Правопис складних прийменників.

Сполучники, їх синтаксична роль, правопис. Співвідношення сполучників і сполучних слів у складних реченнях.

Частки, їх стилістичне навантаження. Правопис часток. Вигук як частина мови. Пунктуація при вигуках.

4. СИНТАКСИС ПРОСТОГО РЕЧЕННЯ

Синтаксис. Предмет і завдання синтаксису. Поняття про словосполучення. Типи словосполучень за способом вираження головного слова. Види граматичного зв'язку у підрядних словосполученнях. Узгодження, керування, прилягання та способи вираження залежного слова у них.

Просте речення, його ознаки. Структура двоскладного речення. Непоширені та поширені, двоскладні й односкладні речення. Слова-речення, їх типи за значенням і функціями.

Головні члени речення. Типи підметів та способи їх вираження. Типи присудків, способи їх вираження. Функціональні особливості складених дієслівних та складених іменних присудків.

Другорядні члени речення. Додаток: прямий додаток та способи його вираження. Способи вираження непрямого додатка.

Означення: узгоджені і неузгоджені. Прикладка. Стилiстичні особливості функціонування означень. Роль прикладки у реченні.

Обставини, їх типи та способи вираження.

Односкладні речення, їх типи: означено-особові, неозначено-особові, узагальнено-особові, безособові, інфінітивні, номінативні. Способи вираження головного члена в різних типах односкладних речень.

Прості ускладнені речення. Однорідні члени речення. Узагальнюючі слова при однорідних членах речення. Розділові знаки при них. Однорідні і неоднорідні означення. Вставні і вставлені конструкції та розділові знаки при них.

5. СИНТАКСИС СКЛАДНОГО РЕЧЕННЯ ТА КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ

Складне речення. Складносурядні речення та їх різновиди. Сполучники у складносурядних реченнях. Пунктуація у складносурядних реченнях.

Складнопідрядні речення. Типи складнопідрядних речень. Безсполучникові складні речення, їх різновиди та розділові знаки у безсполучникових складних реченнях. Складне синтаксичне ціле.

Культура мовлення. Основні орфоепічні та граматичні норми сучасної української літературної мови.

Лексичні та стилістичні вимоги до культури мовлення. Типи помилок у мовленні.

Література

1. Мацько Л.І., Сидоренко О.М., Мацько О.М. Стилiстика української мови: Підручник / Л.Мацько, О.М.Сидоренко, О.М.Мацько; За ред. Л.І.Мацько. – К.: Вища шк., 2003.
2. Пазяк О., Сербенська О., Фурдуй М. Українська мова. Практикум. – Київ, 2001.
3. Сучасна українська літературна мова / за ред. А. Грищенка. – Київ, 2002.

4. Український правопис / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О.О.Потебні; Інститут української мови – стереотип. вид. – К.: Наук. думка, 2003.
5. Шевчук С.В., Лобода Т.М. Практикум з української мови: Модульний курс: Навч. посібник. – К.: Алерта, 2009.
6. Шкуратяна Н., Шевчук С. Сучасна українська літературна мова: Модульний курс: Навч. посіб. – Київ, 2010.
7. Ющук І. Українська мова. Підручник. – 4-те вид. – К.: Либідь, 2008.